

УДК 37.013.46

Ильченко А.М.

Полтавська державна аграрна академія (м. Полтава, Україна)

orcid.org/0000-0003-1862-3639

Вовк М.О.

Полтавська держава аграрна академія (м. Полтава, Україна)

orcid.org/0000-0001-8173-0918

СТАН СФОРМОВАНOSTI МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація: У статті висвітлені поняття: «мотивація до навчання», «формування мотивації». Розкрито роль і значення мотивації до навчання у здобувачів вищої освіти в процесі фахової підготовки. З урахуванням наукових розробок з даної проблеми, проведено дослідження основних чинників впливу на мотивацію учіння у студентів першого року навчання в Полтавській державній аграрній академії. Розглянуто проблеми відсутності мотивації до навчання у здобувачів вищої освіти та охарактеризовано взаємозв'язок між позитивною мотивацією до навчання та формуванням професійних і життєвих компетентностей майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: мотивація, фахова підготовка, компетентність, освітній процес, здобувач вищої освіти, заклад вищої освіти.

СФОРМИРОВАННОСТЬ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ СОИСКАТЕЛЕЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ильченко А.М.

Полтавская государственная аграрная академия (г. Полтава, Украина)

Вовк М.О.

Полтавская государственная аграрная академия (г. Полтава, Украина)

Аннотация: В статье определены понятия: «мотивация к обучению», «формирование мотивации». Раскрыта роль и значение мотивации к обучению у соискателей высшего образования в процессе их профессиональной подготовки. С учетом научных разработок по данной проблеме, проведено исследование основных факторов влияния на мотивацию обучения студентов первого года обучения в Полтавской государственной аграрной академии. Рассмотрены проблемы отсутствия мотивации к обучению у соискателей высшего образования и охарактеризована взаимосвязь между положительной мотивацией к обучению и формированием профессиональных и жизненных компетенций будущих специалистов.

Ключевые слова: мотивация, профессиональная подготовка, компетентность, образовательный процесс, соискатель высшего образования, высшая школа.

Alla Ilchenko

Poltava State Agrarian Academy (Poltava, Ukraine)

Mykola Vovk

Poltava State Agrarian Academy (Poltava, Ukraine)

STATE OF LEARNING MOTIVATION OF UNIVERSITY STUDENTS

Annotation: The article deals with the problem of learning motivation of university students in the educational process. The process of forming professional and life competencies in higher education institutions is complex. This process is influenced by a large number of factors, including motivation.

Motivation is a system of motives or incentives, determinants of a particular activity, and personality behavior. The basis of human motivation is needs. Needs motivate a person to certain actions, form interests, desires, convictions, ambitions, etc. Formation of motivation is the education of the ideals, the creation of a system of values, priorities, acceptable in society, which, in combination with

activity, determine the relationship between conscious and actual motives. In the process of forming learning motivation of university students, special attention must be paid to the formation of positive motives: cognitive, professional, motive for success. It is important to diagnose motives for learning and professional activities of students.

On the basis of this problem, the main factors influencing learning motivation of the first year students at Poltava State Agrarian Academy, have been studied. The authors did psychological research «Motivation as an integral part of the formation of professional competencies» among the first year university students. This research showed an inadequate level of positive learning motivation of students, a low level of professional and cognitive motivation. The problems of lack student's learning motivation are considered, and the relationship between student's learning motivation and the formation of professional competencies is described.

Therefore, teachers of higher education institutions should not only transfer knowledge and experience to students, but also motivate them to actively perceive knowledge in educational and cognitive activities, using positive thinking, a situation of success, giving free rein, innovative educational technologies, etc.

Key words: learning motivation, competence, formation, educational process, university students.

Постановка проблеми. Удосконалення й модернізація системи вищої освіти в Україні відповідно до вимог європейського освітнього простору, забезпечення якісної фахової підготовки майбутніх спеціалістів, здатних до професійного розвитку, мобільності, конкурентоспроможності на сучасному ринку праці залишаються актуальними проблемами вищої школи. Тому, перед сучасними закладами вищої освіти постають завдання: впровадження інноваційних підходів до планування й організації навчально-виховного процесу, покращання методичного та матеріально-технічного забезпечення навчальних дисциплін, створення слухного

сучасного освітнього середовища для формування загальних, професійних, життєвих компетентностей у здобувачів вищої освіти.

Теоретико-емпіричні дослідження проблеми формування професійних та життєвих компетентностей у майбутніх спеціалістів свідчать, що ключова роль в освітньому процесі належить мотиваційному та оцінному складовим фахової підготовки. Мотивація та оцінка виступають стимулом, спонукають до здійснення тих чи інших дій, вчинків, які є досить складними актами, вимагають аналізу й оцінки альтернатив вибору та прийняття рішень [2]. Лише вмотивована до процесу учіння особистість здатна оволодіти професійними знаннями та вміннями на високому рівні. Це зумовлює необхідність детального вивчення мотиваційного компоненту освітньої діяльності як невід'ємної складової якісної фахової підготовки в умовах вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен мотивації особистості досліджували вітчизняні й зарубіжні педагоги, психологи: Д. Аткинсон, Г. Келлі, Д. Макклеллан, С. Максименко, К. Роджерс, Г. Хекхаузен, Н. Юдіна та ін. Ними доведено, що саме мотивація є динамічним процесом фізіологічного та психологічного стану особистості, керує поведінкою і діяльністю людини, визначає її організованість, активність, стійкість, здатність вирішувати професійні та життєві проблеми, задовольняти власні потреби.

Проблеми мотивації до навчання у здобувачів вищої освіти висвітлюють у своїх працях: О. Біган, О. Волосожар, Г. Дацун, Т. Загоруйко, С. Занюк, Т. Ільїна, О. Курочкіна, Н. Пахомова, П. Якобсон та ін. Науковцями також розроблені методики вивчення ставлення до навчання (Г. Казанцева), вивчення мотивів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (Н. Бадмаєва, А. Реан, В. Якуніна), визначення спрямованості особистості (Б. Басс), спрямованості на набуття знань (Є. Ільїн, Н. Курдюкова). Проте, вивчення й встановлення чинників мотивації до навчання у здобувачів вищої освіти для підвищення рівня освітньої

діяльності не втрачає своєї актуальності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження чинників мотивації до навчання як невід'ємної складової для формування професійних і життєвих компетентностей у здобувачів вищої освіти. Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити наступні завдання: проаналізувати науково-теоретичні основи мотивації до учіння; проаналізувати основні чинники, які впливають на мотиваційну складову навчання; встановити взаємозв'язок між мотивацією до навчання та процесом формування професійних компетентностей у майбутніх спеціалістів аграрної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до чинного законодавства, а саме Закону України «Про вищу освіту», освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються [3]. Кінцевою метою навчання у вищій школі є якісна фахова підготовка майбутніх спеціалістів; гармонійно розвинена особистість зі сформованими професійними і життєвими компетентностями – динамічною комбінацією знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, які визначають здатність особи успішно здійснювати навчальну та подальшу професійну діяльність [3].

Процес формування професійних і життєвих компетентностей в умовах вищої школи складний та комплексний, на який впливає значна кількість чинників, зокрема й мотиваційний. Мотивація, зазначає С. Гончаренко, є набагато ширше поняття, ніж термін «мотив» та інтерпретується як система мотивів або стимулів, чинників, що детермінують конкретну діяльність, поведінку особистості [8, с.48]. Основою мотивації людини є її потреби, внаслідок задоволення чи незадоволення яких, виникають певні почуття та

емоції [7]. Потреби спонукають людину до певних дій, формують інтереси, бажання, переконання, прагнення, ін. [5].

Формування мотивації – це виховання в особистості ідеалів, створення системи цінностей, пріоритетів, соціально прийнятних у суспільстві, які у поєднанні з активністю, визначають взаємозв'язок між усвідомленими та реально діючими мотивами [1]. Як зауважує В. Ключко, формуючи мотивацію у здобувачів вищої освіти до навчання, слід звертати особливу увагу на формування позитивних мотивів, а саме: пізнавального (мотиву набуття знань), професійного, мотиву досягнення успіху [4]. Важливим у цьому процесі є діагностування наявних мотивів у студентів. Так, на думку В. Михайличенко та В. Полянської, дослідження проблеми формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі дає змогу зробити об'єктом вивчення багатьох аспектів внутрішнього життя здобувачів вищої освіти: їх інтересів, цінностей і переконань, мотивів діяльності, здібностей, знань, умінь, навичок, які складатимуть у подальшому професійну спрямованість [6, с. 320-321].

Для дослідження даної проблеми авторами у 2018-2019 н.р. було організовано та проведено психологічне дослідження «Мотивація як невід'ємна складова формування професійних компетентностей». Метою дослідження було комплексне визначення мотиваційної складової здобувачів вищої освіти до навчання. Для аналізу мотивів навчально-пізнавальної діяльності у здобувачів вищої освіти були використані методи: бесіда, анкетування. Вибірку для дослідження склали 82 здобувачі вищої освіти першого року навчання спеціальностей: 208 Агроінженерія, 201 Агрономія, 071 Облік і оподаткування, 035 Філологія, 052 Політологія Полтавської державної аграрної академії.

Проведене дослідження дало змогу отримати наступні результати: серед опитаних 28,1% – особи жіночої статі, 71,9% – чоловічої. В дослідженні брали участь здобувачі вищої освіти віком від 17 до 19 років. Серед них тим, яким виповнилося: 17 років – 44% або 36 чол.; 18 років –

47,5% або 39 чол.; 19 років – 14,5% або 7 чол.

Важливим чинником, що впливає на мотивацію до навчання має вибір закладу вищої освіти та спеціальність, де бажає навчатися майбутній фахівець. Тому, виходячи із вище зазначеного завдання, в анкетному дослідженні було поставлене запитання: «Хто вплинув на вибір навчання саме в Полтавській державній аграрній академії?». Були отримані наступні результати дослідження: це мій особистий вибір – 60,9% або 50 чол.; мені порадили батьки – 21,9% або 18 чол.; мені порадили друзі – 6% або 5 чол.; куди підійшов мій бал ЗНО туди й вступив – 9% або 8 чол.; це не мій вибір, мене змусили батьки – 2,2% або 1 чол. З результатів дослідження ми розуміємо, що найбільший вагомий вплив на обрання місця навчання все таки займає особистий вибір. Це свідчить про цілеспрямованість та визначеність у майбутній спеціальності. Хоча другу рейтингову сходинку займає порада батьків, що не менш важливо в даній ситуації.

Необхідно зазначити, що для студентів та викладачів важливим також є запитання: «Чи подобається здобувачам вищої освіти обрана спеціальність?». Були отримали наступні відповіді: так – 69,3% або 79 чол., ні – 3,7% або 3 чол.

Обробка результатів питання: «Чи плануєте працювати за обраною спеціальністю?» дала можливість зробити висновки, що в переважній більшості здобувачі вищої освіти першого року навчання планують працювати за обраною спеціальністю. Їх частка становить – 86,5% або 71 чол.; питома вага тих, хто не планує працювати за обраною спеціальністю становить – 13,5% або 11 чол. Цей результат є природнім, адже абітурієнти, які вступають на навчання до закладу вищої освіти мають певні очікування, мрії, але вони не завжди співпадають з реальністю. Тому, в такій ситуації викладачам необхідно більше уваги приділяти профорієнтаційній роботі. Звичайно це не вирішить даної проблеми, але дасть можливість знизити показник небажання працювати за спеціальністю.

Одним із основних чинників впливу на мотиваційну складову

здобувачів вищої освіти значно впливає процес навчання. Виходячи з вище зазначеної проблеми, було досліджене питання: «Чи подобається Вам процес навчання в академії?». Результати опитування показали, що в переважній більшості студентам першого курсу подобається процес навчання в академії. Їх частка становить – 87,8% або 72 чол., але питома вага, кому не подобається навчання в академії становить – 12,2% або 10 чол.

Результати дослідження питання: «Чим Ви керуєтеся, відвідуючи аудиторні заняття (лекційні, практичні, семінарські і т.д.)?» наведені на рис. 1.

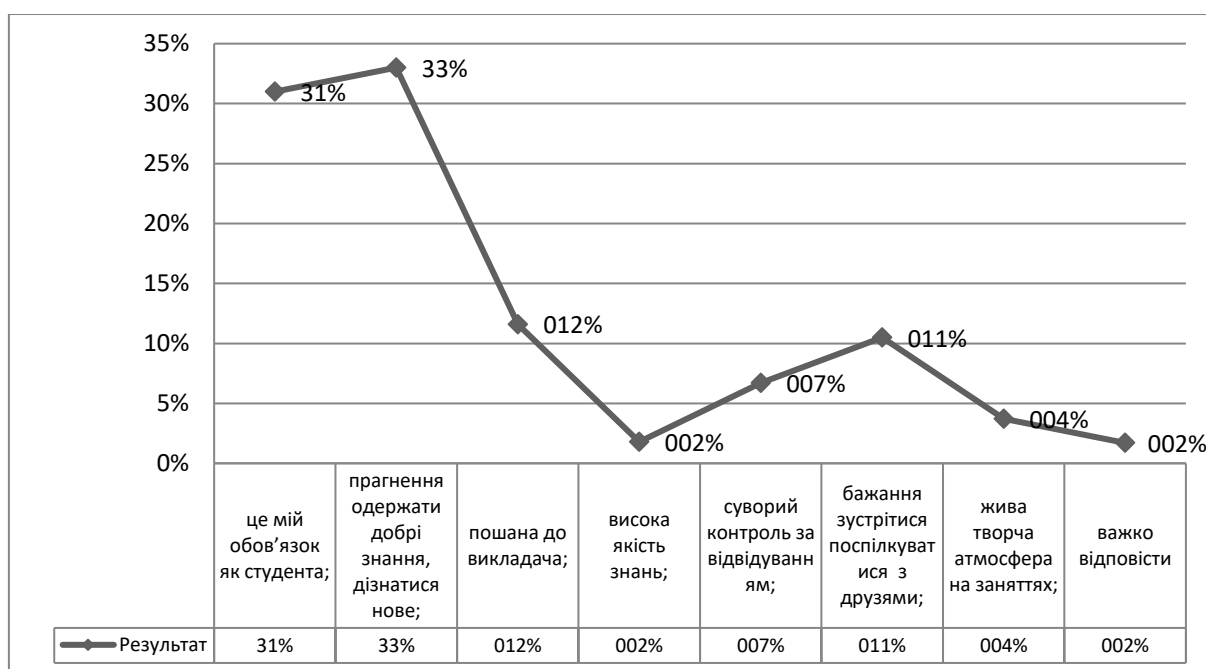

Рис. 1. Результати дослідження питання «Чим Ви керуєтеся, відвідуючи аудиторні заняття (лекції, практичні, семінарські і т. д.)?»

Респондентам дозволялося обрати декілька варіантів відповідей. Результати дослідження, були проранжовані в послідовності від найбільшого до найменшого показника. Таким чином, були отримані наступні відповіді: 1) прагнення одержати добрі знання, дізнатися нове – 33%; 2) це мій обов'язок як студента – 31%; 3) пошана до викладача – 11,6%; 4) бажання зустрітися, поспілкуватися з друзями – 10,5%; 5) суворий контроль за відвідуванням – 6,7%; 6) жива творча атмосфера на заняттях – 3,7%; 7) висока якість знань – 1,8%; 8) важко відповісти – 1,7%.

У процесі формування мотиваційної складової у здобувачів вищої освіти мотиватором має бути викладач. Тому, виходячи із вище зазначеного завдання, в анкетному дослідженні було поставлене наступне питання: «Чи є серед викладачів академії той, кого Ви могли б назвати прикладом, зразком для себе?». На це питання були дані наступні відповіді: так – 60% або 49 чол., ні – 40% або 33 чол. Такі досить низькі результати зумовлені тим, що серед молоді панує думка непрестижності професії викладача закладу вищої освіти. Цю проблему однозначно вирішити на базі закладу вищої освіти складно. Її необхідно вирішувати на соціокультурному, державному та законодавчому рівнях.

Не менш важливим питанням у мотиваційній складовій до навчання студентів відіграють творчі відносини у виховній, науковій, розвиваючій діяльності. Тому, в процесі дослідження мотивації до навчання студентів, виникає очевидне питання: «Чи є серед викладачів закладу вищої освіти міцні та творчі відносини зі студентами?». Були отримані наступні результати дослідження: так – 28% або 23 чол., ні – 72% або 59 чол.

Результати дослідження питання: «Яким Ви бачите своє майбутнє?» були такі: я думаю, що моє майбутнє буде достатньо успішним – 56 % або 46 чол.; важко сказати – 42% або 35 чол.; я не впевнен(ий)а, що в мене буде гарне майбутнє – 2% або 1 чол.

Відповіді на питання: «Що для вас є головним у житті?» зображені на рис. 2.

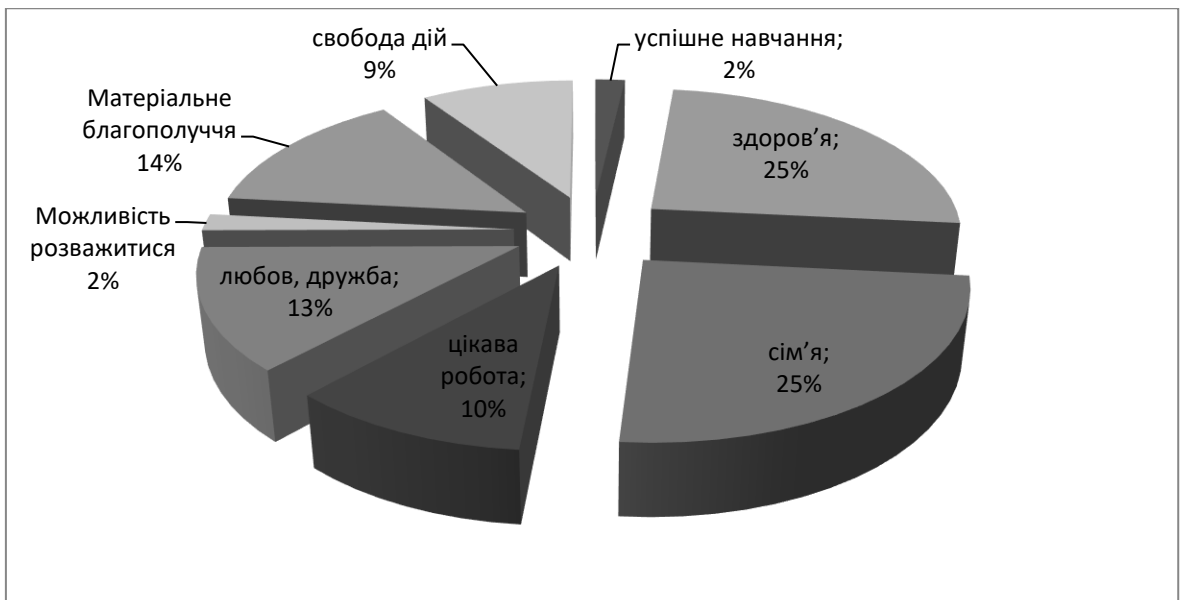

Рис. 2. Результати дослідження питання «Що для Вас є головним у житті?».

Результати дослідження на це питання: здоров'я – 24,8%; сім'я – 24,4%; матеріальне благополуччя – 14%; любов, дружба – 13,1% цікава робота – 10%; свобода дій – 9,3%; можливість розважитися – 1,8%; успішне навчання – 1,8%.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. Мотивація до навчання є досить складним та комплексним процесом, який спонукає до розвитку та удосконалення особистості здобувача вищої освіти; є основним компонентом формування професійних і життєвих компетентностей у майбутніх фахівців, які повинні відповідати вимогам як українського ринку праці, так і світового.

Проведене психологічне дослідження «Мотивація як невід'ємна складова формування професійних компетентностей» серед здобувачів вищої освіти, які навчаються перший рік у вищій школі, показало недостатній рівень позитивної мотивації до навчання, низьку сформованість професійного і пізнавального мотивів. Тому, викладачі закладів вищої освіти повинні не лише передавати знання та досвід студентам, а й мотивувати їх до активного сприймання знань у навчально-пізнавальній діяльності, використовуючи позитивне мислення, ситуації успіху, надання свободи вибору, впроваджуючи інноваційні освітні технології, ін.

Дослідження мотиваційної складової професійної підготовки

здобувачів вищої освіти все ще представляє недостатньо вивчену галузь педагогічної психології й потребує більш детального дослідження на всіх рівнях здобуття вищої освіти.

Література:

1. Буданова Л. Мотивація – ключ до пізнання: методичний посібник / Л. Буданова. – Шевченкове, 2011. – 23 с.
2. Волосожар О.О. Теоретичний аналіз специфіки становлення мотивації учіння майбутніх вчителів іноземної мови / О.О. Волосожар // Науковий часопис Національного педагогічного університету. Серія 12 : Психологічні науки. Випуск 1 (46). – С. 67-72
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Ключко В.І. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей : монографія / В.І. Ключко, А.А. Коломієць. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 188 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев [2-е изд., стер.] – М.: Смысл, Академия, 2005. – 352 с.
6. Михайличенко В.Є. Роль мотивації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні професійної спрямованості студентів/ В.Є. Михайличенко, В.В. Полянська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – Вип.17 (70). – С. 320–327.
7. Пахомова Н.Г. Мотивація як основа формування інтегрованих знань у процесі професійної підготовки / Н.Г. Пахомова // Психологія і особистість, 2017. № 1 (11). – С. 223-235.
8. Український педагогічний словник / уклад. С.\У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.

References:

1. Budanova L. Motyvaciya – klyuch do piznannya: metody`chny`j posibny`k / L. Budanova. – Shevchenkove, 2011. – 23 s.

2. Volosozhar O.O. Teoretychnyj analiz specyfiky stanovlennya motyvacyi uchinnya majbutnix vchyteliv inozemnoyi movy / O.O. Volosozhar // Naukovyj chasopy's Nacional'nogo pedagogichnogo universytetu. Seriya 12 : Psykologichni nauky. Vy'pusk 1 (46). – S. 67-72
3. Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu» [Elektronnyj resurs]. – Rezhy'm dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Klochko V.I. Formuvannya motyvacyi navchal'no-piznaval'noyi diyal'nosti studentiv texnichny'x special'nostej : monografiya / V.I. Klochko, A.A. Kolomiyecz. – Vinny'cya : VNTU, 2012. – 188 s.
5. Leont'ev A.N. Deyatel'nost'. Soznany'e. Ly'chnost'. / A.N. Leont'ev [2-e y'zd., ster.] – M.: Smysl, Akademy'ya, 2005. – 352 s.
6. My'xajly'chenko V.Ye. Rol' motyvacyi navchal'no-piznaval'noyi diyal'nosti u formuvanni profesijnoyi spryamovanosti studentiv/ V.Ye. My'xajly'chenko, V.V. Polyans'ka // Pedagogika formuvannya tvorchoyi osoby'stosti u vy'shhij i zagal'noosvitnij shkolax : zb. nauk. pr. / Klasy'ch. pry'vat. un-t. – Zaporizhzhya, 2011. – Vy'p.17 (70). – S. 320–327.
7. Paxomova N.G. Motyvacya yak osnova formuvannya integrovany'x znan' u procesi profesijnoyi pidgotovky / N.G. Paxomova // Psykologiya i osoby'stist', 2017. # 1 (11). – S. 223-235.
8. Ukrayins'kyj pedagogichnyj slovny'k / uklad. S.\U. Goncharenko. – K. : Ly'bid', 1997. – 375 s.